

УДК 811.111'374

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.46.1.44>

МОВНІ ТА СЕМІОТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІКОДОВИХ ТЕКСТІВ У СИСТЕМІ CALL

LINGUISTIC AND SEMIOTIC FEATURES OF POLYCODE TEXTS IN CALL ENVIRONMENTS

Томчаковський О.Г.,

orcid.org/0000-0001-6586-8095

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики та літературознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»

Статтю присвячено комплексному аналізу полікодових текстів у контексті комп'ютерно-опосередкованого навчання іноземних мов. Актуальність дослідження зумовлена активним розвитком цифрових технологій та зростанням ролі мультимодальних ресурсів у сучасному освітньому середовищі. Метою роботи є визначення сутності та основних характеристик полікодових текстів, аналіз їхніх структурно-семантичних, семіотичних, функційно-стилістичних і дискурсивних особливостей, а також обґрунтування їхнього дидактичного потенціалу у формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Матеріалом дослідження слугували мультимодальні навчальні ресурси сучасних цифрових платформ, що поєднують текстові, аудіальні та візуальні компоненти. У роботі використано методи структурно-семантичного, функційно-стилістичного та дискурсивного аналізу. У результаті встановлено, що полікодові тексти є складними семіотичними утвореннями з багаторівневою організацією, у яких взаємодія вербальних і невербальних компонентів має комплементарний характер і сприяє підвищенню ефективності сприйняття та інтерпретації інформації. З'ясовано, що використання таких текстів у CALL-середовищі забезпечує формування комплексної іншомовної комунікативної компетентності, активізує когнітивні процеси, підвищує мотивацію здобувачів освіти та сприяє індивідуалізації навчання. Обґрунтовано дидактичний потенціал мультимодальних ресурсів, який полягає в інтеграції різних каналів сприйняття, розвитку критичного мислення та формуванні навичок міжсеміотичного перекодування інформації. Визначено ефективні підходи до інтеграції полікодових текстів у навчальний процес, зокрема принципи педагогічної доцільності, поетапності та інтерактивності. Отримані результати можуть бути використані для розроблення сучасних методик навчання іноземних мов у цифровому середовищі.

Ключові слова: CALL-середовище, іншомовна комунікативна компетентність, інтерактивність, мультимодальні ресурси, полікодові тексти, цифровий дискурс.

The article presents a comprehensive analysis of polycode texts in the context of computer-assisted foreign language learning. The relevance of the study is determined by the rapid development of digital technologies and the increasing role of multimodal resources in the modern educational environment. The aim of the paper is to define the essence and main characteristics of polycode texts, to analyze their structural-semantic, semiotic, functional-stylistic, and discursive features, and to substantiate their didactic potential in the formation of foreign language communicative competence. The research material comprises multimodal educational resources of modern digital platforms that combine textual, audio, and visual components. The study employs structural-semantic, functional-stylistic, and discourse analysis methods. The findings indicate that polycode texts are complex semiotic formations with a multi-level organization, in which the interaction of verbal and non-verbal components is complementary and enhances the efficiency of information perception and interpretation. It has been established that the use of such texts in a CALL environment fosters the development of comprehensive foreign-language communicative competence, activates cognitive processes, increases learners' motivation, and promotes individualized learning. The didactic potential of multimodal resources is substantiated by the integration of multiple channels of perception, the development of critical thinking, and the formation of intersemiotic translation skills. Effective approaches to integrating polycode texts into the educational process are identified, including the principles of pedagogical appropriateness, gradual implementation, and interactivity. The results obtained can be used to develop modern methodologies for teaching foreign languages in a digital environment.

Key words: CALL environment, digital discourse, foreign language communicative competence, interactivity, multimodal resources, polycode texts.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій і широке впровадження комп'ютерно-опосередкованого навчання (CALL) суттєво трансформують освітній простір. У сучасному навчальному середовищі дедалі більшого значення набувають полікодові тексти, що поєднують вербальні, візуальні, аудіальні та інтерактивні компоненти, формуючи складні мультимодальні смислові структури [1]. Такі тек-

сти є характерною ознакою цифрового дискурсу і водночас виступають ефективним інструментом формування комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Водночас незважаючи на зростання інтересу до мультимодальності у лінгвістиці, проблема системного аналізу полікодових текстів у контексті CALL залишається недостатньо розробленою. Зокрема, бракує досліджень, які б комплексно

поєднували лінгвістичний (структурно-семантичний, семіотичний, функційно-стилістичний, дискурсивний) аналіз полікодових текстів із їхнім дидактичним потенціалом у процесі навчання іноземних мов. Недостатньо уваги приділяється також вивченню механізмів взаємодії різних семіотичних кодів у цифровому освітньому середовищі та їхнього впливу на сприйняття, інтерпретацію і продукування мовлення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення полікодових текстів як базового елемента сучасного цифрового навчального контенту та розроблення ефективних методичних підходів до їх використання у CALL-середовищі. Виникає потреба у визначенні лінгвістичних характеристик полікодових текстів, встановленні їх функцій у навчальному дискурсі та обґрунтуванні шляхів інтеграції мультимодальних ресурсів у процес навчання з метою підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці, присвячені природі полікодових текстів і взаємодії різних семіотичних систем. У цих дослідженнях полікодовий текст визначається як складне комунікативне утворення, що поєднує вербальні та невербальні компоненти, які взаємодіють на рівні структури та змісту, формуючи цілісний смисл [1; 4; 5]. Водночас підкреслюється його значний дидактичний потенціал, зокрема у реалізації текстоцентричного підходу до навчання [1].

Важливим є також формування понятійно-категоріального апарату дослідження, що забезпечується сучасними лінгвістичними узагальненнями [2]. Функційно-стилістичний аспект аналізу підтримується працями, у яких розглядаються особливості науково-технічного дискурсу, що дає змогу екстраполювати відповідні підходи на аналіз полікодових текстів у навчальному середовищі [3].

Зарубіжні дослідження розширюють уявлення про взаємодію вербальних та візуальних компонентів у різних типах текстів, зокрема в лексикографічних джерелах, де ілюстрації виступають важливим засобом семантизації [6]. Теоретичні засади навчальної лексикографії також підтверджують ефективність використання полікодових елементів у процесі засвоєння мовного матеріалу [9].

Сучасний етап розвитку досліджень представлений працями, присвяченими впровадженню штучного інтелекту та цифрових технологій

у навчальний процес. У цих роботах акцентується увага на потенціалі ШІ як інструменту персоналізації навчання, автоматизації зворотного зв'язку та створення мультимодального навчального контенту [7; 8]. Це безпосередньо пов'язано з розвитком CALL-середовища, у межах якого полікодові тексти виступають основним засобом подання інформації.

Практичний аспект дослідження доповнюється аналізом сучасних освітніх платформ, які репрезентують мультимодальний підхід до навчання, поєднуючи текстові, аудіальні та візуальні ресурси в інтерактивному форматі [10]. Такі ресурси демонструють ефективність використання полікодових текстів для формування мовної та комунікативної компетентності.

Отже, аналіз джерельної бази засвідчує, що проблема полікодових текстів розглядається у різних наукових площинах – від теоретико-лінгвістичної до прикладної методичної. Водночас спостерігається недостатня інтеграція цих підходів у контексті комп'ютерно-опосередкованого навчання, що зумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на поєднання лінгвістичного аналізу мультимодального дискурсу з розробленням ефективних методик його використання у навчальному процесі.

Метою статті є комплексний аналіз полікодових текстів у контексті комп'ютерно-опосередкованого навчання (CALL) з урахуванням їхніх структурно-семантичних, функційно-стилістичних і дискурсивних характеристик, а також визначення їхнього дидактичного потенціалу у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: визначити сутність і основні ознаки полікодових текстів у сучасному цифровому дискурсі; проаналізувати їхні структурно-семантичні та функційно-стилістичні особливості; дослідити специфіку взаємодії вербальних і невербальних компонентів у мультимодальному середовищі; охарактеризувати роль полікодових текстів у CALL-середовищі; обґрунтувати дидактичний потенціал мультимодальних ресурсів у навчанні іноземних мов; визначити ефективні підходи до інтеграції полікодових текстів у навчальний процес.

Матеріалом дослідження слугували мультимодальні навчальні ресурси цифрових освітніх платформ, зокрема автентичні матеріали платформи [10], які поєднують текстові, аудіальні та візуальні компоненти. До корпусу аналізу увійшли інтерактивні вправи, відеоматеріали, діалоги, навчальні

тексти та супровідні ілюстрації, що забезпечують репрезентативність дослідження полікодових текстів у сучасному CALL-середовищі. У роботі використано методи структурно-семантичного, функційно-стилістичного та дискурсивного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Полікодові тексти, представлені на зазначеному ресурсі, постають як складні семіотичні утворення, у яких поєднуються різні знакові системи, що функціонують у межах єдиного комунікативного простору. Їхня сутність полягає у синергії кількох кодів: мовного, візуального, аудіального та, у деяких випадках, кінетичного (динаміка відеоряду, анімація), що забезпечує багатовимірність передавання інформації. До ключових ознак таких текстів належать мультимодальність, інтерактивність, гіпертекстуальність, нелінійність сприйняття, а також орієнтація на користувача як активного учасника комунікації. Зокрема, інтерактивний характер матеріалів [10] передбачає не лише сприйняття інформації, а й виконання завдань, що активізує когнітивні процеси та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Структурно-семантичний аналіз полікодових текстів засвідчує їхню багаторівневу організацію. Вербальний компонент представлений різножанровими елементами: діалогами, монологами, інструкціями, поясненнями, що формують основний змістовий каркас тексту. Візуальний компонент (фотографії, ілюстрації, інфографіка, відеофрагменти) виконує не лише ілюстративну, а й семантико-структуральну функцію, оскільки він може конкретизувати значення лексичних одиниць, моделювати ситуації спілкування, задавати контекст інтерпретації. Аудіальний компонент (озвучення, автентичні записи мовлення, інтонаційні моделі) забезпечує формування фонетичної та просодичної компетентності, а також сприяє відтворенню реальних комунікативних умов. Взаємодія цих компонентів має комплементарний характер: один код доповнює інший, зменшуючи семантичну невизначеність і підвищуючи зрозумілість повідомлення.

Семантика полікодових текстів у цифровому середовищі формується в результаті інтеграції значень, що передаються різними каналами. Наприклад, значення нової лексичної одиниці може бути одночасно представлене через текстове пояснення, візуальний образ і аудіальну реалізацію, що створює ефект семантичного підсилення. Важливою особливістю є також контекстуалізація мовного матеріалу: тексти на платформі [10] моделюють реальні або наближені до реальних

комунікативні ситуації, що сприяє формуванню прагматичної компетентності.

Функційно-стилістичний аналіз засвідчує, що полікодові тексти в межах CALL-середовища характеризуються гібридністю стильових рис. Вони поєднують ознаки навчального, розмовного, публіцистичного та інструктивного стилів, що зумовлено їхнім дидактичним призначенням і орієнтацією на ефективну комунікацію. Типовими є такі риси, як простота й доступність викладу, використання частотної лексики, домінування коротких синтаксичних конструкцій, активне застосування діалогічних форм, а також чітка структурованість матеріалу. Водночас у текстах простежується прагматична спрямованість, яка виявляється у використанні імперативних конструкцій (інструкції до виконання завдань), звертань до користувача, а також у моделюванні комунікативних намірів (запит, порада, пояснення, аргументація).

Окремої уваги заслуговують когезія та когерентність полікодових текстів. Зв'язність забезпечується не лише традиційними мовними засобами (лексичні повтори, займенникова референція, сполучники), а й візуальними та аудіальними елементами, які виконують функцію смислових маркерів і допомагають організувати інформацію. Когерентність досягається через узгодженість усіх компонентів тексту, що сприяє формуванню цілісного сприйняття повідомлення.

Таким чином, аналіз матеріалів дозволяє дійти висновку, що полікодові тексти у сучасному цифровому навчальному середовищі є не лише формою подання інформації, а й ефективним інструментом організації навчального дискурсу. Їхня багаторівнева структура, інтеграція різних семіотичних кодів і функційно-стилістична гнучкість забезпечують підвищення результативності навчального процесу, сприяючи розвитку різних компонентів іншомовної комунікативної компетентності.

Дослідження специфіки взаємодії вербальних і невербальних компонентів у мультимодальному середовищі на матеріалі [10] засвідчує, що їхня інтеграція має системний і взаємодоповнювальний характер. Вербальні елементи (тексти, діалоги, інструкції) формують змістове ядро комунікації, тоді як невербальні компоненти (зображення, відео, аудіо, графічні елементи) виконують функції конкретизації, візуалізації та інтерпретаційного спрямування. Така взаємодія відбувається на кількох рівнях: семантичному, прагматичному та когнітивному.

На семантичному рівні невербальні елементи уточнюють або розширюють значення вербаль-

ного повідомлення, знижуючи рівень абстрактності та сприяючи точнішому розумінню. Наприклад, ілюстрації або відеофрагменти моделюють ситуації спілкування, у яких вербальні одиниці набувають конкретного контекстуального значення. На прагматичному рівні взаємодія кодів забезпечує реалізацію комунікативних намірів: інтонація, міміка, візуальні підказки або графічні акценти допомагають інтерпретувати значення висловлювання, його емоційне забарвлення та функціональне призначення. На когнітивному рівні поєднання різних каналів сприйняття активізує процеси запам'ятовування та обробки інформації, що сприяє формуванню стійких мовних навичок.

Важливою характеристикою такої взаємодії є її комплементарність: вербальні й невербальні компоненти не дублюють, а доповнюють один одного, створюючи багатовимірний смисловий простір. У деяких випадках спостерігається домінування невербального компонента, зокрема у відеоматеріалах, де візуальний ряд задає основний контекст, а вербальний супровід виконує уточнювальну функцію. В інших випадках провідною є вербальна складова, тоді як невербальні елементи виступають засобом підтримки та ілюстрації.

Характеризуючи роль полікодових текстів у CALL-середовищі, слід зазначити, що вони виступають базовим засобом організації навчального процесу. По-перше, полікодові тексти забезпечують автентичність навчального матеріалу, оскільки відтворюють реальні комунікативні ситуації, наближені до природного мовного середовища. По-друге, вони сприяють формуванню комплексної іншомовної комунікативної компетентності, охоплюючи її лексичні, граматичні, фонетичні і прагматичні компоненти.

Крім того, полікодові тексти виконують важливу мотиваційну функцію, підвищуючи зацікавленість здобувачів освіти завдяки різноманітності форм подання інформації. Вони також забезпечують індивідуалізацію навчання, оскільки дозволяють адаптувати матеріал до різних стилів сприйняття (візуального, аудіального, вербального). Інтерактивність мультимодальних ресурсів у межах CALL-середовища сприяє активному залученню користувача до навчального процесу, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Отже, взаємодія вербальних і невербальних компонентів у мультимодальному середовищі є ключовим чинником ефективності полікодових текстів, а їх використання в CALL-середовищі забезпечує якісно новий рівень організації

навчального дискурсу, орієнтованого на комплексний розвиток мовних і комунікативних умінь.

Обґрунтування дидактичного потенціалу мультимодальних ресурсів у навчанні іноземних мов ґрунтується на їх здатності поєднувати вербальні, візуальні, аудіальні та інтерактивні компоненти, що забезпечує більш повне та ефективно сприйняття навчального матеріалу. Мультимодальні ресурси (відео, інфографіка, інтерактивні платформи, цифрові тексти) сприяють активізації різних каналів сприйняття інформації, що відповідає когнітивним особливостям сучасних здобувачів освіти та підвищує рівень залученості до навчального процесу. Вони також створюють умови для формування комунікативної компетентності в автентичному середовищі, оскільки відтворюють реальні ситуації мовленнєвої взаємодії, забезпечуючи контекстуалізацію лексико-граматичного матеріалу.

Особливого значення мультимодальні ресурси набувають у межах CALL-середовища, де вони виконують не лише ілюстративну, а й когнітивно-стимулювальну функцію, сприяючи розвитку критичного мислення, інтерпретаційних навичок і здатності до міжсеміотичного перекодування інформації. Використання полікодових текстів дозволяє формувати навички аналізу складних дискурсивних структур, у яких смисл створюється через взаємодію різних семіотичних систем.

Ефективні підходи до інтеграції полікодових текстів у навчальний процес передбачають, передусім, принцип педагогічної доцільності, за якого відбір матеріалів здійснюється з урахуванням навчальних цілей, рівня мовної підготовки здобувачів і специфіки професійного спрямування. Важливим є також застосування інтерактивних методів навчання, таких як проєктна діяльність, аналіз кейсів, дискусії та рольові ігри, що дозволяють активізувати роботу з мультимодальним контентом.

Доцільною є поетапна інтеграція полікодових текстів: від рецептивного етапу (сприйняття й аналізу мультимодального матеріалу) до продуктивного (створення власних мультимодальних текстів). У цьому контексті ефективними є завдання на інтерпретацію відео- та аудіоматеріалів, декодування візуальних елементів, зіставлення вербальної та невербальної інформації, а також створення презентацій, цифрових історій чи медіапроєктів.

Крім того, важливо враховувати принцип інтеграції мовних навичок, коли мультимодальні ресурси використовуються для одночасного розвитку аудіювання, читання, говоріння та письма.

Такий підхід забезпечує цілісність мовної підготовки та сприяє формуванню професійно орієнтованої іншомовної компетентності в умовах цифрового освітнього середовища.

Висновки. Отже, полікодові тексти є важливим елементом сучасного цифрового навчального дискурсу, що забезпечує інтеграцію вербальних, візуальних, аудіальних та інтерактивних компонентів і сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу. Їхня багаторівнева структура, інтерактивність і гібридність стильових рис підвищують ефективність сприйняття та інтерпретації інформації.

Встановлено, що взаємодія вербальних і невербальних компонентів має комплементарний характер, що оптимізує когнітивні процеси та сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності. Використання полікодових текстів у CALL-середовищі підвищує мотивацію, забезпечує автентичність навчання та дозволяє враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням семіотичних особливостей полікодових текстів як міждисциплінарних об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуменюк І. Полікодовий текст як засіб реалізації текстоцентричної технології навчання. *Наука і освіта*. 2020. № 3. С. 97-103.
2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 920 с.
3. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект): дис... д-ра філол. наук: 10.02.01; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 1997. 421 с.
4. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі / дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 469 с.
5. Сподарик О.В. Постмодерна характеристика полікодового художнього тексту. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2012. Випуск 27. С. 274-276.
6. Nesi H. How Many Words is a Picture Worth? A Review of Illustrations in Dictionaries. *Learners' dictionary: state of the art* / Ed. by M.L. Tickoo. Singapore: Seameo regional language center, 1989. Anthology Series 23. P. 124-134.
7. Patty J. The use of AI in language learning: what you need to know. *Journal Review Pendidikan dan Pengajaran*. 2024. Vol. 7. P. 642-654. DOI: <https://doi.org/10.31004/jrpp.v7i1.24609>
8. Pisica A. I., Edu T., Zaharia R. M., Zaharia R. Implementing artificial intelligence in higher education: pros and cons from the perspectives of academics. *Societies*. 2023. Vol. 13, № 5. Art. 118. DOI: <https://doi.org/10.3390/soc13050118>
9. Tarp S. The foundations of the theory of learners' dictionaries. *Lexicographica* / Edited by F.F.M. Dolezan and others. Berlin/NY: Niemeyer, 2009. № 25. P. 155-168.
10. British Council. URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/> (дата звернення: 5.03.2026)

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 29.04.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026